

Az emlékmű keleti oldalán látható utolsó szobor **Bocskay István**-ra, amiképpen a felirat mondja: „a győztes erdélyi fejedelem”-re irányítja az emlékmű megtekintőinek figyelmét. A felirat utal az 1606. évben megkötött bécsi békére, amelynek a segítségével az erdélyi fejedelem a királyi Magyarországon is be akarta vezetni a vallásszabadságot, amely Erdélyben már fél évszázaddal korábban megvalósult. A dombormű Bocskayt a kassai országgyűlésen ábrázolja, amikor a fejedelem előterjeszti a bécsi békekötés pontjait. Mögötte áll kancellárja Kátay Mihály, jobb oldalán Alvinczy Péter kassai prédikátor. Előtte a mágnások (többnek a neve szerepel a domborművön), majd a (szepesi) városok képviselői állnak, az utolsó Thököly Imre őse, aki 1606-ban szepesi gróf volt. A dombormű két oldalán Bocskay Kassán tett kijelentése olvasható, amely szerint a hit, a lelkiismereti szabadság és a régi törvények a magyar nép számára értékesebbek az aranynál. A dombormű fölé bevéselt latin nyelvű felirat a bécsi békéből idéz néhány sort. Ezek utalnak a vallásszabadságra és arra a kívánságra, hogy Magyarországot született magyarok kormányozzák. Bocskay alakja is, mint a fal legtöbb szobra, Landowski lengyel szobrász alkotása. A Magyarországi Református Egyház egyébként annakidején az emlékmű felállításának a céljaira adományt küldött; a svájciak adománya után ez volt a legnagyobb.

Összeállította: Pósfay György (1989)

A GENFI „REFORMÁTOROK FALÁ”-NAK (A REFORMÁCIÓ NEMZETKÖZI EMLÉKMŰVÉNEK) A VÁZLATOS LEÍRÁSA

1909-ben, amikor a protestánsok a világ sok országában Kálvin születésének a 400. évfordulójára emlékeztek, a genfielk elhatározták, hogy egy méltó és megfelelő emlékmű felállításával kívánnak bizonyosságot tenni reformátoruk történelmi szolgálatáról. Az elgondolás megvalósult és nyolc évvel később került sor a „Reformátorok fala” felavatására, mégpedig Luther 95 tétele kiszögezésének a 400. évfordulóján, 1917. október 31-én. Maga az emlékmű az egyetem 1872-ben épült központi épülete mögött elterülő parknak (ez régen botanikus kert volt, ma a „Bástyák sétánya” a neve) az északi oldalát szegélyezi, ami hajdan egy védőbástyának a fala volt.

A fal közepén négy főalak hatalmas szobra látható. Mind a négyen Genfben szolgáló reformátorok voltak: **Farel Vilmos**, **Kálvin János**, **Béza Tódor** és **Knox János**. Mind-egyikük kezében könyv van, amely hármuk esetében a Szentírás, Béza esetében az Akadémia rendtartása. A fal és a kőlapokkal fedett sétány között vízzel töltött, hosszú díszmedence van. A kőlapokat a főalakok előtt három címer díszíti: a genfi, a berni és a skót címer. A sétány nyugati oldalán egy kőépítményen Luther, keleti részén Zwingli neve emlékeztet két nagy, de nem Genfben működött reformátorra.

Farel alakjától nyugat felé egy domborművön szerepel **Farel**-on kívül még két genfi reformátor látható: **Viret-é** és **Froment-é**. Ez azt a jelenetet mutatja be, amikor 1534-ben, egy genfi magánháza **Viret** lelkész megkeresztelt egy genfi csecsemőt. Ez volt az első genfi kisdéd, akit nem a középkori egyház papja keresztelt. A domborművön láthatók a berni kiküldöttek, akik abból a célból érkeztek Genfbe, hogy felül-

vizsgálják: azonos-e a genfiek hite a berniekével? Ennek a megállapítása vezetett a két város későbbi szövetségkötéséhez.

A következő szobor **Coligny Gáspár** admirális (1519–72), francia hugenotta vezéré, akit a Szent Bertalan éjszakán, Franciaországban megöltek. Azonban a szobrától balra látható dombormű egy, a halála után bekövetkezett eseményt mutat be, mégpedig azt, amikor IV. Henrik francia király 1598-ban, több hugenotta vezető jelenlétében aláírja a francia reformátusoknak vallásszabadságot nyújtó Nantes-i egyezményt. A feliratok is erre az eseményre utalnak.

Ettől nyugat felé látható **Hallgatag Vilmos** orániai herceg (1533–1584) szobra, aki hollandusoknak a spanyolok ellen irányuló szabadságharcát vezette. A szoborhoz tartozó dombormű a német-alföldi református tartományok egyességének, az 1579-ben megkötött Utrecht-i Uniónak az aláírását ábrázolja; az e fölött olvasható holland szöveg idézet ennek a megállapodásnak a szövegéből.

Végül az emlékmű utolsó szobor **Frigyes Vilmos** brandenburgi választófejedelemé, aki a Nantes-i egyezmény felfüggesztése után sok francia hugenottát befogadott országába és 1685-ben kiadta a Potsdam-i Ediktumot, amely ezeknek a befogadottaknak vallásuk szabad gyakorlását biztosította. A dombormű a menekültek fogadását ábrázolja és utal a választófejedelem ekkor elhangzott szavaira. A dombormű felett látható német felirat részeket közöl ebből az említett rendeletből.

A fal nyugati oldalán az 1536. május 21-ének dátuma olvasható. Ekkor fogadta el Genf, mint önálló köztársaság, a reformációt és vezette be a kötelező iskolai oktatást. A fal keleti végénél az 1602-i dátum utal arra, hogy ezen a napon támadtak a Savoyai herceg csapatai az alvó városra, aminek az

elfoglalását Genf lakói az azt követő nap reggeléig meghiúsították.

A reformátorok szoborcsoportja két oldalánál az 1536-os dátum Kálvin „Institutio”-jának a megjelenésére és az 1559-es dátum az Akadémia (a mai genfi egyetem, illetőleg és a mai Kálvin Kollégium {gimnázium}) megalapítására utalnak. Az egész fal latin nyelvű fő-felirata: POST TENEBRAS LUX („A sötétség után jön a világosság.”); a reformáció óta ez Genf címerének is a felirata.

A főalakoktól keletre haladva, egy dombormű bemutatja azt, hogy Skócia reformátora, **Knox János**, Edinburghban prédikál. Felette a Miatyánk szövege olvasható. A következő szobor **Williams Roger**, 1636-ban Amerikába kivándorolt angol puritán keresztyént ábrázolja, aki megalapította a Rhode Island-i gyarmatot, ahol az Újvilágban először iktatták törvénybe a teljes vallásszabadságot. A szobor mellett levő dombormű az angol puritánok első kivándorló csoportját, a „Zarándok atyák”-at mutatja be, akik 1620-ban, még a hajón, szövetséget kötöttek egymással és megígérték, hogy ragaszkodni fognak hitükhöz, terjesztik azt és az új hazában is fogják egymást segíteni. A dombormű fölötti szöveg részlet a „Mayflower” hajón kötött szövetség szövegéből.

A következő szobor **Cromwell Olivér**-é, aki az angol puritánok vezéré volt (1599–1658). A mellette látható domborművön ő már nem szerepel, hanem az a jelenet látható, amikor 1688-ban II. Jakab király leányának, Máriaának a férjét, a holland református Orániai Vilmost megválasztják angol (és skót) királynak és a parlament tagjaival való találkozásukkor a királyi pár ünnepélyesen megígéri a vallásszabadság fenntartását. A falba vésett szöveg is e kor történelmi eseményeivel kapcsolatos.